

Hovedplan for skogbruksplanleggingen

Mal for arbeidet på fylkesnivå

Hovedplan for skogbruksplanleggingen - mal for arbeidet på fylkesnivå

NIJOS dokument 3/01
Forsidefoto: Anne Elgersma

Forord

Fylkesmannen har ansvar for å utarbeide hovedplan for skogbruksplanleggingen i fylket. Hovedplanen skal være det strategiske styringsverktøyet for skogbruksplanleggingen. Planene skal angi en grov skisse for framdrift og årlig planleggingsomfang i den nærmeste 10-15-årsperioden, samt et konkret handlingsprogram for skogbruksplanleggingen i de nærmeste 3-4 år. Et noe mer samordnet opplegg for hovedplanene vil gi bedre oversikt over de ulike fylkers strategier og ambisjonsnivå framover, og vil være nyttig bakgrunn for vurdering av tilskuddsbehovet det enkelte år og tilskuddsfordelingen mellom fylker. NIJOS har høsten 2000 arbeidet fram en "mal" eller en veiledning for arbeidet med hovedplanen. Vi vil gjerne ha tilbakemelding på malen fortløpende, slik at den kan forbedres og oppdateres etter behov. Denne malen og de forslag til innhold som framkommer, er etter NIJOS sin vurdering det minimum av informasjon som er nødvendig i en hovedplan. Lokale behov kan gjøre at planen i praksis blir mer omfattende. Innholdet skal utformes med tanke på fri distribusjon til alle interesserte.

Inndelingen i kapitler – *innledning, ressursgrunnlag og planstatus, mål for skogbruksplanleggingen, organisering, taksopplegg og metoder, produkter, langsiktig del og handlingsplan* – er etter vår vurdering en hensiktsmessig inndeling av hovedplanen. I tillegg kan den enkelte hovedplan inneholde underkapitler som det enkelte fylke selv finner passende. Hvert enkelt kapittel har en beskrivelse av hva en bør legge vekt på og eventuelt hva man kan bygge på i utformingen av innhold. Det kan for noen av kapitlene være vanskelig å avgjøre om definisjoner, presiseringer og vurderinger hører hjemme i hovedplan eller forprosjekt. Først og fremst skal det som tas inn i hovedplan være av generell betydning for skogbruksplanleggingen i fylket. Noe lokale forskjeller på hva som hører hjemme i hovedplan og forprosjekt vil det også være.

Ås, desember 2000

Svein Ola Moum

Innhold

INNLEDNING	1
RESSURSGRUNNLAG OG PLANSTATUS.....	1
Ressursgrunnlag	1
Planstatus	1
Historisk utvikling og erfaringer	2
MÅL FOR SKOGBRUKSPANLEGGINGEN	3
ORGANISERING	3
TAKSTOPPLEGG OG METODER.....	4
PRODUKTER.....	4
LANGSIKTIG DEL	4
HANDLINGSPLAN	5

Innledning

Innledningen skal danne bakgrunn for hovedplanarbeidet og bør være så vidt generell at den viser kontinuiteten i skogbruksplanleggingen. Videre må en overordnet målsetting fra skogpolitikken vise hvilket formål arbeidet skal tjene. Det er også utformet strategier for utviklingen av skogbruket i enkelte fylker, og dette materialet kan i mange tilfeller brukes som bakgrunn. Videre i dette kapitlet er noen sentrale dokumenter som gir premisser for arbeidet med skogbruksplanleggingen omtalt.

Av Stortingsmelding nr. 17 (1998 – 99) ”Verdiskaping og miljø – muligheter i skogsektoren” fremgår det at skogbruksplanen er et sentralt virkemiddel for en planmessig tilnærming til de utfordringer skogbruket står foran. Særlig viktig er utfordringene med tanke på bærekraftig forvaltning i et langstrakt og variert land med mange små skogeiendommer.

Landbruksdepartementet (LD) oppnevnte i mai 1996 en bredt sammensatt arbeidsgruppe for å vurdere utviklingen av skogbruksplanleggingen framover. Arbeidsgruppen framla september 1998 rapporten "Skogbruksplanleggingen som skogpolitisk virkemiddel"(NIJOS-rapport 13/98). Her framstår hovedplanleggingen som Fylkesmannens viktigste styringsredskap for langsiktig forvaltning av skogbruksplanleggingen. Det er derfor svært viktig at fylkenes hovedplaner revideres på bakgrunn av arbeidsgrupperapporten. Valg av taksstyppe vurderes kritisk ut fra kostnadseffektivitet og mål for skogbruksplanleggingen, skogeier må trekkes mer med, og det legges økt vekt på at metodene for datafangst og registrering differensieres slik at de er tilpasset planlagt aktivitet, arealenes produktivitet og miljøverdiene i området.

Ressursgrunnlag og planstatus

Ressursgrunnlag

Skogressursene i det enkelte fylke er ett av kriteriene som danner grunnlag for omfang og betydning av skogbruksplanleggingen. En beskrivelse av ressursene kan lages på grunnlag av fylkesrapportene fra Landsskogtakseringen som finnes for alle fylker bortsett fra Finnmark. Landbruksregister og Skogavgiftssystem vil kunne gi informasjon om eiendomsstrukturen.

Hva som er relevant informasjon om ressursgrunnlag og eiendomsstruktur avhenger av situasjonen i det enkelte fylke. Generelt er følgende oversikter (tabeller / figurer) aktuelle:

- markslag (produktivt, ikke produktivt skogareal, jordbruksareal, myr, vann og andre arealer)
- bonitet
- hogstklasse
- produktivt skogareal etter størrelse på eiendommene
- avvirkning siste fem år

Planstatus

Taksert areal i fylket siste tiårsperiode viser takstomfanget til nå. Dette kan sammenholdes med estimert takstareal for å finne areal som ennå ikke er taksert. En vurdering av de tre til fem siste års takserte areal og tilhørende tilskott gir et bilde på dagens nivå. Dette kan brukes til scenarier for utvikling av skogbruksplanleggingen. Eksempelvis kan dagens takstintensitet

legges til grunn for en beregning av omdrevshastighet. Konsekvensene av å øke eller redusere omdrevshastigheten / årlig takstareal bør også vurderes.

I hvilken grad skogeierne slutter opp om en områdetakst gjennom planbestilling er viktig for betydningen av takstarbeidet i den enkelte kommune. Det er derfor nyttig å vurdere den oppslutning som har vært, og se på tiltak som kan øke oppslutningen. Tabell 1 viser et minimum av nødvendig informasjon om planstatus.

Tabell 1. Status for skogbruksplanleggingen.

Prosj. nr.	Kommune navn	Start-år	Avsl. år	Totalt areal kommune	Produktivt skogareal	Takstareal	Planbestilling (%)	Tot. kostnader	Tilskudd	Takstype	Merknad

Prosjektnummer er et unikt nummer for det enkelte takstopdrag. Koder for takstype er O – områdetakst, F – fellestakst, E – enkelttakst, M – MIS registrering og ME – MIS etterregistrering. MIS registrering kan forekomme i kombinasjon med en av de andre kodene. I hovedplan er det først og fremst viktig å lage en god presentasjon. Tabeller kan derfor presenteres liggende dersom det skulle være nødvendig.

Historisk utvikling og erfaringer

I dette avsnittet kan alle historisk viktige endringer dokumenteres. Det kan være endringer i:

- planinnhold,
- takstmetode,
- registreringsparametre,
- opplegg for kvalitetssikring,
- bruk/effekt av skogbruksplanene,
- samordning mot geovekst,
- bruk av eksisterende informasjon og
- erfaringer med betydning for skogbruksplanleggingen i fylket.

Behovene for dokumentasjon i det enkelte fylke må være styrende for hva som skal tas med her. Eksempel på endringer som det kan være nyttig å dokumentere er overgang til nye beregnings- og dataforvaltningssystemer (for eksempel fra SP til SPREL), bruk av informasjonskilder – flybilder / ortofoto / Økonomisk kartverk med angivelse av målestokker / type bilder (IR eller sort/hvit) og bruk av digitale data fra Felles Kartdatabaser (for eksempel vei, vann og eiendom).

Mål for skogbruksplanleggingen

Overordnede mål for utviklingen av skogbruket er presisert i Stortingsmelding nr. 17 (1998-99) *Verdiskaping og miljø – muligheter i skogsektoren*. Her settes fokus på de muligheter som ligger i skogsektoren, og hovedmålene er:

- verdiskapingen fra skogbaserte næringer skal økes
- skogsektoren skal bidra til å løse viktige miljøoppgaver

Regionale mål for videre utvikling av skogbruksplanleggingen i det enkelte fylke formuleres med grunnlag i status for skogbruksplanleggingen, skogressursenes sammensetning, eiendomsstruktur og aktivitetsnivå i skogbruket (for eksempel avvirkning og ungskogpleie).

Til sammen utgjør dette fundamentet for omfang og kvalitet på skogbruksplanleggingen i det enkelte fylke. En god måloppnåelse krever strategisk tilnærming med formulering av konkrete målområder og tiltak for å nå delmål. Eksempler på strategiske mål for skogbruksplanleggingen i et fylke kan være:

1. Tilpasse skogbruksplanene til skogeierens ønsker.
2. Økt levetid på skogbruksplanen.
3. Økt fokus på viktige arealer for skogbruket.

En tilhørende beskrivelse av bakgrunnen for målet og tiltak som vil bidra til måloppnåelse hører med. Mange mål kan føre til at en prioritering blir nødvendig. Prioriteringen sier noe om hva en lokalt synes er det viktigste.

Organisering

Kapitlet skal beskrive den måte skogbruksplanleggingen organiseres på i det enkelte fylke. Landbruksdepartementets arbeidsgruppe (jf. NIJOS-rapport 13/98) drøftet organisering av skogbruksplanleggingen, og så for seg følgende overordnede faser; hovedplan, forprosjekt, tildeling av oppdrag og prosjektgjennomføring / hovedprosjekt. En slik overordnet organiseringsmodell må vurderes, og den faktiske tilnærming presiseres. I det følgende er noen sentrale elementer ved organiseringen beskrevet.

Hovedplanen skal ha en overordnet langsiktig del for de nærmeste 10-15 år, og en konkret handlingsplan for de nærmeste 3-4 år med vurderinger omkring den enkelte områdetakst. Hovedplanen skal revideres hvert år, og det anbefales at Fylkesmannen oppretter en referansegruppe for arbeidet. I en slik gruppe kan det være naturlig å involvere kommunen, skogeierforeningen, Statens Kartverk, NIJOS og fylkeskommunen.

Hovedplanen skal være et innspill til arbeidet med forprosjekt. I forprosjektet må det skaffes til veie nok informasjon til vurdering av innhold, omfang og eventuell gjennomføring av den enkelte takst.

Hovedprosjektet handler om den faktiske gjennomføring av den enkelte takst. Ansvaret for framdrift, ressursforbruk og kvalitet i hovedprosjektet må klargjøres i hovedplanen. Normalt er den takstinstitusjon som får tildelt oppdraget fra Fylkesmannen ansvarlig for hovedprosjektet. Fylkesmannen skal foreta endelig godkjenning, og hvordan dette skal foregå må beskrives i hovedplan.

Takstopplegg og metoder

Skogbruksplanleggingen er inne i en tid med endringer i takstopplegg og metoder. Dagens metodekrav er nedfelt i *Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging* (av 22. april 1994). Forskriften krever at alle takster med produktivt skogareal over 6 000 dekar og produksjonsevne større enn 2 000 kubikkmeter under bark skal ha systematisk prøveflatetakst. Bakgrunnen for dette kravet var de til dels store systematiske feil som volum og tilvekst var beheftet med. I forbindelse med revisjon av forskrift som nå pågår er det diskutert å lempe på kravet til prøveflatetakst. Når en reduserer kravet til metoden og på denne måten åpner for alternativ tenkning rundt gjennomføringen av takstene, vil en måtte stille større krav til dokumentasjon, kontroll og kvalitetssikring.

Det er viktig å komme fram til lokalt tilpassede takstopplegg med en velfundert forhåndsklassifisering av arealene etter planbestilling, skogverdi og miljøkrav. Mulighetene for differensiering av takstopplegget er blant annet avhengig av:

- (I) hva som finnes av eksisterende data,
- (II) hvilke metoder en har tenkt å bruke i takstene.

Nye aktuelle takstopplegg i fylket må vurderes og beskrives, og det er viktig å få fram hvordan forhåndsklassifisering av areal og differensiering av metode henger sammen. En kan tenke seg flere ulike typer opplegg etter bonitet og utviklingstrinn på skogen.

Produkter

De planprodukter som skal utformes i forbindelse med skogbruksplanleggingen i de enkelte fylker bør beskrives og vurderes generelt. En mer presis definisjon av produktene som skal leveres utformes i forbindelse med forprosjektet. Ved områdetakster leveres normalt i dag skogbruksplan, skogoversikt og totaloversikt. Hovedinnholdet i disse produktene er nærmere beskrevet i ”*Veileder i organisering og gjennomføring av skogbruksplanlegging*” (Landbruksdepartementet 1995) og *Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging*. Etter hvert som nye takstopplegg utvikles vil det også utkrystalliseres nye produkter. Disse nye produktene bør etter hvert beskrives generelt i hovedplanen. Den form som produktene skal overføres skogeier og kommune bør spesifiseres nærmere.

Langsiktig del

I langsiktig del bør tidspunkt eller årstall for gjennomføring av planprosesser og andre milepæler spesifiseres. Det er viktig å legge vekt på godt forarbeid i planprosessene, noe som gjerne betyr at en må starte forprosjektet i god tid før gjennomføring av hovedprosjekt. I den langsiktige delen av hovedplanen skal tidspunkt (år) for gjennomføring av forprosjekt (F), hovedprosjekt (H) og kurs i bruk av skogbruksplan (K) fremkomme. I tillegg kan også tidspunkt for flyfotografering (FO) og markarbeid (M) angis. I den grad en finner det hensiktsmessig kan kombinasjoner av aktiviteter i ett og samme år benyttes. Eksempelvis betyr F/FO at forprosjekt og flyfotografering foregår samme år. Tabell 2 viser utforming av langsiktig del for en 10-årsperiode. Perioden for langsiktig del kan være opp til 15 år.

Tabell 2. Langsiktig del.

Prosj.nr.	Kommune navn	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Forventet takstareal
		H/K	K									
						F	F	H	H	K		
							F	F/FO	H/M	H	K	
		F	F	H/FO	H/M	H/K	K					
								F	F	H	H	

F = forprosjekt   K = kurs   FO = Flyfotografering
H = hovedprosjekt   M = markarbeid

Forventet takstareal kan være det areal som ble taksert for 10-15 år siden, eller eventuelt korrigerert etter forventning til omfang på taksert areal på det tidspunkt en oppdaterer hovedplan. På denne måten vil nøyaktigheten på forventet takstareal bedres etter hvert som årene går. De prosjekter som er kommet så nære i tid at de er tatt inn i handlingsplanen vil ha en relativt bedre nøyaktighet på arealtallene enn de prosjektene som er mer perifere i tid.

Handlingsplan

Handlingsplanen omfatter pågående og planlagt igangsatte hovedprosjekter de nærmeste 3-4 år. Arealoversikter og tidspunkt for oppstart / slutføring av hovedprosjekt og oversikt over kostnader er satt inn i to tabeller for å lette oversikten. Tabell 3 og tabell 4 viser hvilke parametere som skal være med i handlingsplanen.

Tabell 3. Arealoversikt og tidspunkt for oppstart / slutføring av hovedprosjekt.

Prosjekt nr.	Kommune navn	Takst-areal	Areal med bestilling	Areal uten bestilling	Produktivt areal	Totalt areal i kommune	Oppstart (år)	Slutført (år)	Merknad

Tabell 4. Kostnadsoversikt.

Prosj. nr.	Komm. navn	Areal med bestilling		Areal uten bestilling		Tilskudd 2001	Tilskudd 2002	Tilskudd 2003	Tilskudd 2004	Totale kostnader	Totalt tilskudd	Total tilsk. %	Merknad
		Kostnad	Tilskudds-prosent	Kostnad	Tilskudds-prosent								
	Sum												

Nøyaktigheten på ulike opplysninger i handlingsplanen vil variere etter hvor langt en er kommet i planprosessen. Når forprosjekt ikke er igangsatt vil nøyaktigheten være dårligst, mens den vil være best for prosjekter med inngåtte avtaler om gjennomføring av hovedprosjekt. Opplysninger om tilskudd kan være følsom informasjon i en konkurransesituasjon om takstoppdrag. Inntil det er inngått avtale med takstfirma kan derfor denne informasjonen lagres i egne tabeller som ikke offentliggjøres, og ikke i hovedplanen som skal være offentlig tilgjengelig.